

„Megújulás a jogi személyek szabályozásában”

—
tanulmányok az új Ptk. köréből

Felelős szerkesztők:

Prof. Dr. Miskolczi Bodnár Péter – Dr. Grad-Gyenge Anikó PhD

Budapest, 2014

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

GONDOLATOK A NEM PÉNZBELI VAGYONI HOZZÁJÁRULÁS ÚJ SZABÁLYOZÁSA KAPCSÁN

Jelen tanulmány a 2013. október 4-én, a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi és Római Jogi Tanszéke, valamint a Kereskedelmi Jogi Tanszéke által közösen szervezett, „Megújulás a gazdasági társaságok jogában” címmel megrendezésre került Kereskedelmi Jogot Oktatók Találkozóján elhangzott előadás alapján készült. E tanulmány célja röviden áttekinteni a társaságok alapítása-szor teljesítendő vagyoni hozzájárulás szabályozása köréből azokat a rendelkezéseket, melyek az új Ptk-val megváltoztak, vagy más megvilágításba kerültek. Bemutatásra kerül az apportálás mibenléte, a nem pénzbéli vagyoni hozzájárulások közül a vagyoni értékű jogok szolgáltatása, kitérve annak egyes lehetséges elemeire, a nem pénzbéli vagyoni hozzájárulás felülértékelésének, illetve a vagyoni hozzájárulás nem teljesítésének szankcionálása.

A tőkeemelés során szolgáltatott nem pénzbéli vagyoni hozzájárulás teljesítésével kapcsolatban felmerülő további kérdésekre a tanulmány nem tér ki.

1. A nem vagyoni hozzájárulás (apportálás) mibenléte és annak lehetséges tárgyai

A nem pénzbéli vagyoni hozzájárulás rendelkezésre bocsátásának szabályozása, annak változásai olyan kérdéseket vetettek fel, melyek nem csak a joggyakorlatot, de az elméleti jogirodalmat is megmozgatták. Vajon ad-e válaszokat az új Ptk., ölte lehet-e ejteni a dolgos kezét?

Az 1988-as társasági törvény¹ szerint, a társaság induló vagyonának részét képező nem pénzbéli betét bármilyen vagyoni értékkel rendelkező forgalomképes dolog, szellemi alkotás és vagyoni értékű jog lehetett. Ez a törvény a társaságok közös szabályai között nem rendelkezett arról, hogy a szolgáltatott nem pénzbéli betét a társaság tulajdonába, vagy használatába kerül, erről a közkereseti társaság és betéti társaság szabályozása körében szólt csak.² A bírói gyakorlat ezt általánosította aztán valamennyi társaságra úgy, hogy az apport a társasági szerződés rendelkezésétől füg-

gően kerülhetett a társaság tulajdonába, vagy akár használatába is.³

Apportálás alatt az 1997-es társasági törvény⁴ a tag vagyoni hozzájárulásának azon esetét értette, amikor a tag nem pénzbéli hozzájárulást szolgáltat a társaság részére. Az apport a tag által a társaság tulajdonába adott nem pénzbéli hozzájárulás volt, igaz a törvény az apport lehetséges tárgyi körének meghatározásával adós maradt.⁵

Az apport tárgyi behatárolását a törvény a korlátozott felelősségű társaság és részvénytársaság szabályainak körében helyezte el, e szerint a jegyzett tőke részét képező nem pénzbéli hozzájárulás bármilyen vagyoni értékkel rendelkező forgalomképes dolog, szellemi alkotás, valamint vagyoni értékű jog lehetett. Nem pénzbéli hozzájárulásként csak olyan végrehajtás alá vonható dolgot, továbbá olyan szellemi alkotást vagy jogot lehetett figyelembe venni, amelyet utóbb a gazdasági társaság harmadik személy hozzájárulása (engedélye) nélkül ruházhatott át.⁶ A joggyakorlat e speciális rendelkezéseket az egységes jogalkalmazás érdekében aztán valamennyi társaságra kiterjesztette.

A 97-es társasági jogi szabályozás sajátossága az a kifejezett rendelkezés, hogy az apportálás a felsorolt intézmények társasági tulajdonba adását jelenti, azaz a vagyoni értékű jogok és szellemi alkotások is a társaság tulajdonába kerültek, 'fittyet hánnya' arra, hogy a Ptk. alapján csak dolog lehet tulajdon tárgya, jog, tárgyi formát nem öltött szellemi alkotás nem, utóbbiak esetében a tulajdonba adás egyébként sem biztosítja a gyakran értékesebb felhasználási jogot.⁷

Talán épp e jogelméleti kérdőjelek miatt, a hatályos társasági törvény (Gt.)⁸ már jóval óvatosabban fogalmaz az apportálás mibenlétét illetően, az a tagok (részvényesek) általi a társaság javára szolgáltatott nem pénzbéli hozzájárulás,⁹ mely bármilyen vagyoni értékkel rendelkező dolog, szellemi alkotáshoz fűződő vagy egyéb vagyoni értékű jog – ideértve az adós által elismert vagy jogerős bírósági határozaton alapuló követelést is – lehet. A tag munkavégzésre vagy más személyes közreműködésre, illetve szolgáltatás nyújtására irányuló kötelezettségvállalását nem pénzbéli hozzájárulásként figyelembe venni nem lehet.¹⁰

3 Jól érzékelteti a használat vagy tulajdon dilemmáját a szellemi alkotások apportálása kapcsán FALUDI Gábor: A szerzői jog átruházhatósága a magyar jogban című cikkében. Magyar Jog, 1995/3. 154–155.

4 A gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLI. törvény.

5 1997. évi CXLI. törvény 12. § (1) bekezdés.

6 1997. évi CXLI. törvény 124. § (3) bekezdés és 208. § (2) bekezdés.

7 A két társasági törvény apport szabályozása kapcsán felvetődött elméleti jogkérdésekről ír WELLMANN György: A társasági, illetve a polgári jogban mi lehet tulajdon és ebből következően apportálás, illetve átruházás tárgya c. munkájában. Gazdaság és Jog, 2003/10. 11–14.

8 A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény.

9 Gt. 13. § (1) bekezdés.

10 Gt. 13. § (2) bekezdés.

1 Gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény.

2 Az 1988. évi VI. törvény 60. § (1) bekezdése a kkt. és bt. vonatkozásában úgy szólt, hogy a társasági szerződés rendelkezésétől függően az apport a társaság tulajdonába, vagy használatába került.

A Gt. egyrészről mellőzi annak kinyilvánítását, hogy a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás a társaság tulajdonába kerül, másrészről a korábbihoz képest árnyaltabb szabályozási megoldást tartalmaz azzal, hogy az apport lehetséges tárgyai között már nem a szellemi alkotás, hanem a szellemi alkotáshoz fűződő vagyoni jog szerepel.

Az új Ptk. a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulást két szinten szabályozza: a jogi személyek általános és a társaságok általános szabályainak szintjén. A jogi személyeknél úgy rendelkezik, hogy nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásként az alapító vagy a tag dolog tulajdonjogát vagy vagyoni értékű jogot ruházhat át a jogi személyre.¹¹

A társaságok általános szabályainál – a társasági jogi irányelvekre figyelemmel – már csak egyes részletkérdések kerülnek rendezésre, mint az, hogy nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásként követelés is szolgáltatható, ha azt az adós elismerte, vagy az jogerős bírósági határozaton alapul. A tag munkavégzésre, személyes közreműködésre vagy szolgáltatásra irányuló kötelezettségvállalása továbbra sem lehet nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás tárgya.¹²

Az uniós jog az adós által elismert vagy jogerős bírósági ítélettel megállapított követelést is apportálhatónak mondja ki, viszont tiltja azt, hogy személyes közreműködést számoljanak el nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásként, kerülendő a fiktív, a társasági hitelezők által ténylegesen igénybe nem vehető vagyon kialakulását.

Az új Ptk. már pusztán vagyoni értékű jog átruházásáról szól, elhagyva a Gt. szellemi alkotáshoz fűződő, vagy egyéb vagyoni jog összetettebb megfogalmazását, valószínűleg azért, mert az új Ptk. a szellemi alkotás kifejezést már nem használja, és mert a vagyoni értékű jog fordulat önmagában is elegendő.

A vagyoni értékű jog kifejezéssel több más jogszabályban is találkozhatunk, s bár némelyik az értelmező rendelkezések között szól róla, elvont fogalmi meghatározás helyett felsorolást tartalmaz:

A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény (Szja.) szerint vagyoni értékű jog a földhasználat, az ingatlanon fennálló haszonélvezet és használat, a telki szolgálat, valamint az ingatlan bérleti joga.¹³

Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) vagyoni értékű jognak tekinti a földhasználat, a haszonélvezet, a használat jogát – ideértve a szövetkezeti háztulajdonra vonatkozó rendelkezések szerinti használati jogokat –, továbbá a vagyonkezelői jogot, az önálló orvosi tevékenység praxisjogát, az üzemeltetői jogot, sőt, ingyenes vagyonszerzés esetén a követelést.¹⁴

¹¹ Új Ptk. 3:10. § (2) bekezdés.

¹² Új Ptk. 3:99. § (1) bekezdés.

¹³ Szja. 3. § 31. pont.

¹⁴ Itv. 102. § (1) bekezdés d) pont.

A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény (Sztv.) is használja a kifejezést, az immateriális javak között vagyoni értékű jogként azokat a megszerzett jogokat rendeli kimutatni, amelyek nem kapcsolódnak ingatlanhoz. Ilyennek tekinti különösen a bérleti jogot, a használati jogot, a vagyonkezelői jogot, a szellemi termékek felhasználási jogát, a licenceket, a koncessziós jogot, a játékjogot, valamint az ingatlanhoz nem kapcsolódó egyéb jogokat.¹⁵

A hivatkozott jogszabályok az adójogi szempontból releváns, a kötelezett vagyonát gyarapító jogokat sorolják, a lista azonban ennél bővebb. A felsorolt jogok között vannak olyanok, melyek átruházását jogszabály kizárja vagy korlátozza, ebből következően az átruházhatóság a vagyoni érték megállapíthatóságának nem feltétele.

2. Jogok átruházása, mint az apportálás egyik esete

A hatályos Ptk. nem rendelkezik a jogok mibenlétéről és átruházhatóságáról, mely egyik eredője annak, hogy napjainkra kaotikus helyzet alakult ki e témakörben. Vannak Ptk-n kívüli jogszabályok, melyek megengedik valamely általuk nevesített jog átruházását, mint pl. a szennyezési kvóta, a történelmi bázisjogosultság, a tejkvóta, a sporthoz kapcsolódó játékjog, a praxisjog¹⁶ és a helyiségbérleti jog,¹⁷ anélkül, hogy ennek dogmatikája megteremtődött volna. Ezen túl a joggyakorlatban előfordul egyes jogok átruházása épp az apportálás kapcsán, melyek esetében a jogszabály kifejezetten nem tiltja ugyan az átruházást, de az jogi természetükkel össze nem egyeztethető, mint használati jogok,¹⁸ vagy a bonyolult értelmezés miatt nem egyér-

¹⁵ Sztv. 25. § (6) bekezdés.

¹⁶ A praxisjog átruházhatóságáról és annak korlátozott forgalomképességéről lásd: BARZÓ Tímea: A praxisjog elidegenítése során felmerülő elméleti és gyakorlati problémák. Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica Tomus XXI/2. Miskolc, Miskolc University Press, 2003. 499–530. és uő. A működtetési jog (praxisjog) alapvető sajátosságainak összefoglaló elemzése. Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium. Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai Tomus: 3., Fasciculus: 2. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2003. 23–54.

¹⁷ A helyiségbérleti jog egy ideig vitatott volt a cégbírói gyakorlatban abból a szempontból, hogy apportálható-e. De miután a lakások és helyiségek bérletére, valamint az elidegenítésükre vonatkozó 1993. évi LXXVIII. törvény 42. § (1) bekezdése kifejezetten rendelkezik arról, hogy a bérlo a helyiség bérleti jogát a bérbeadó hozzájárulásával másra átruházhatja, a bíróságok megbarátkoztak vele és azzal is, hogy a helyiség bérleti joga határozott időre szól, azaz a társaság olyan jogot szerez meg apportként, mely a bérleti szerződésben meghatározott idő lejártával megszűnik. Elgondolkodtat az is, hogy bérleti jogról, vagy inkább szerződési pozíció átadásáról van-e inkább szó?

¹⁸ Több bírósági döntésben is megjelenik a tulajdonos tulajdonjogának részjogosítványát képező használati jog apportálhatóságának kimondása: A tulajdonos az ingatlanán fennálló használati jogát határozott időre is apportálhatja az általa is alapított gazdasági társaság vagyonába (Fővárosi Ítélőtábla 13.Cgf.43.998/2007/2.).

BH2013.73 A tulajdonos által a társaságba apportált használati jog csak a társaság felszámolása alatt korlátozza a tulajdonost, a társaság megszűnése után jogosult a tulajdonjogát korlátozás mentesen

telmū az átruházás tilalma, mint szerzői vagyoni jogok, illetve elterjedt egyes jogintézmények jogként történő átruházása, mint goodwill, know-how, stb.

Jogok átruházása szempontjából jelenleg két eset kezelhető viszonylag tisztán, ha a jogszabály rendelkezik valamely nevesített jog átruházhatóságáról, vagy ha a jogszabály kifejezetten megtiltja a jog átruházását.¹⁹

Az új Ptk. előremutató módon rendezi a jogok átruházását a hatodik, kötelmi jogi könyvben, a szerződések általános szabályai között fektetve le annak tételes jogi alapjait. E szerint a jogosult jogát másra átruházhatja, kivéve, ha jogszabály e jog forgalomképességét kizárja vagy a forgalomképtelenség a jog természetéből egyértelműen következik.²⁰ Az új Ptk. tehát abból az alapvetésből indul ki, hogy a jogok átruházhatók, kivéve, ha jogszabály azt kizárja, vagy a jog természetéből fakadóan forgalomképtelen.

A törvény a jog átruházását a dolog tulajdonjogának átruházásától elkülönülten kezeli, ennek oka, hogy a dologi jogi könyv a nem „dologi természetű” jogot nem vonja szabályozási körébe, tulajdont szerezni átruházással változatlanul ingó, ingatlan, pénz és értékpapír (dolgok) felett lehet. Dolgok tulajdonjogának átruházással történő megszerzéséhez az átruházásra irányuló szerződés, vagy más jogcím,

gyakorolni, ennek védelme érdekében fellépni.

Az M. városban lévő 822 nm területű „irodaház és udvar” megnevezésű ingatlan felperes jogelődje, majd felperes tulajdonát képezte 1/1 arányban.

1996-ban felperes apportként a tulajdonát képező ingatlanban lévő 164 nm alapterületű főrendeltetésű, valamint 108 nm alapterületű kiegészítő rendeltetésű helyiség 5 évre szóló bérleti jogát nyújtotta. Ennek értékét a társasági szerződésben 4 500 000 Ft-ban határozták meg. A bíróság 2003. november 26-án indította meg a társaság felszámolását.

Az alperes, mint a társaság törvényes képviselője a felszámolónak átadott tevékenységet lezáró mérlegben az adós vagyonaként tüntette fel a perbeli ingatlan 5 évre apportált bérleti jogát.

A Kúria álláspontja szerint, alperes megalapozottan hivatkozott arra, hogy az apportált vagyon a társaság tulajdonává válik, mely forgalomképes vagyon értékesíthető. Jelen ügyben azonban egy sajátos helyzet áll fenn, ugyanis az apportálás tárgya – ami a társaság vagyonába került – egy bérleti jog volt. Helytállóan fejtekte ki az alperes, hogy az apportáló személy az apport tárgyat elidegeníti magától, jelen esetben azonban ez azt jelentette, hogy az apportáló az ingatlannak a használati jogát 5 évre apportálta a társaságba, vállalva, hogy ezen idő alatt nem maga, hanem a társaság jogosult azt használni.

Megjegyezzük, a használati jog a dolog birtoklásának, használatának, illetve akár a hasznosítás jogának biztosítását jelenti a nem tulajdonos számára. E jogok a tulajdonjog részét képező dologi jogi részjogostványok, melyek önállóan nem forgalomképesek, azok nem „kiszakíthatók” a tulajdonjogból. A használati jogot jogszabály, szerződési kötelelem (bérlet, lízing, haszonbérlet, stb.) biztosíthatja a nem tulajdonos számára.

A bírósági döntés összemosza a használati jogot és a bérleti jogot, elkendőzendő, hogy a használati jog apportálása vitatható, átruházása nem megengedett, átengedése nem rendezett, a bérleti jog nem a helyiség tulajdonosát illető jog, hanem a helyiség bérletét illető és általa továbbruházható jogosultság (vagy inkább szerződési pozíció?).

19 A Ptk. zárja ki például a haszonélvezeti jog, a használati joga, az elővásárlási jog, a visszavásárlási jog, a vételi jog, stb. átruházását.

20 Új Ptk. 6:202. § (1) bekezdés.

és ingók esetén birtokbaadás, ingatlan esetén telekkönyvi bejegyzés szükséges. Jogok esetében birtokbaadás nem lehetséges, ezt az új Ptk. a jog engedményezésével oldja meg.

A jog átruházással való megszerzéséhez az átruházásra irányuló szerződés vagy más jogcím (kötelező ügylet) és a jogátruházás (rendelkező ügylet) szükséges. A jogátruházás az átruházó és az új jogosult szerződése, amellyel az új jogosult az átruházó helyébe lép. A jogok átruházására az engedményezésre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.²¹

Jogátruházáshoz is kell a jogcím, de ezen ügylettel még nem történik meg a jog átszállása, ez csupán kötelezettséget teremt arra, hogy az átruházó (engedményező) a szerződésben meghatározott időpontban átruházza a jogot az engedményesre. Az átruházás a jog engedményezésével történik meg, biztosítva ezzel az engedményes jog feletti rendelkezését.²² Apportálás esetén a létesítő okirat (társasági szerződés) a kötelező ügylet, melyben szólni kell arról, hogy mely időpontban kerül sor a jog társaságra történő átruházására, mely időponttól rendelkezik azzal a társaság.

Szükséges rögzíteni, hogy a tételes jog által átruházhatónak minősített jogok többsége csak korlátozottan forgalomképes, csak természetes személyek között átruházható, ezért nem apportálható.

3. Know-how (védett ismeret) apportálása²³

A Ptk. rendelkezése szerint a személyeket védelem illeti meg a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében is.²⁴

Még az 1988-as társasági törvény alapján született meg a GK 52. számú állásfoglalás, mely kimondja, hogy a gazdasági társaság tagja vagyoni értékű gazdasági műszaki, szervezési ismereteit és tapasztalatait (know-how) nem pénzbeli hozzájárulásként a társaság rendelkezésére bocsáthatja. Az állásfoglalásra azért volt szükség, mert nem volt egyértelmű társasági jogi szempontból, hogy a know-how a már említett társasági törvény szerint szellemi alkotásnak minősül-e, így apportálható jogtárgy-e, illetve, hogy át lehet-e azt ruházni. Az állásfoglalás mindkettőre igent mondott:

A bíróság a Ptk. 87. § (2) bekezdését értelmezve²⁵ azt a következtetést vonta le,

21 Új Ptk. 6:202. § (2) és (3) bekezdések.

22 A jogátruházásról lásd bővebben: GÁRDOS Péter: Követelések és jogok az új Polgári Törvénykönyvben. Gazdaság és Jog, 2008/7–8. 25–31.

23 A know-how-val kapcsolatos ismereteket foglalja össze GÖRÖG Márta: A know-how jogi védelmének alapvető kérdései című könyve. Budapest, HVG–Orac, 2012.

24 Ptk. 86. § (4) bekezdés.

25 A Ptk. 87. § (2) bekezdése értelmében, a külön jogszabályok hatálya alá nem tartozó szellemi alkotásokat és a személyek vagyoni értékű gazdasági, műszaki, szervezési ismereteit és tapasztalatait érintő védelem körében a jogosult azt is követelheti, hogy az eredményeit elsajátító vagy felhasználó személy részletesse őt az elért vagyoni eredményben.

hogy a know-how a szellemi alkotások körébe tartozik, és „...az is gyakori, hogy ezeket a vagyoni értékű ismereteket és tapasztalatokat ellenérték fejében átruházzák.” „A know-how mint szellemi alkotás tehát vagyoni értéket képvisel és forgalomképes...” A bíróság ekkor a know-how, mint vagyoni értékű ismeret, tapasztalat átruházhatóságát és nem mint jog átruházhatóságát mondta ki. A bírói gyakorlat ezt követően még azt írta elő, hogy a know-how-t az apportáláshoz írásba kell foglalni, hogy az az apportőr személyétől elválasztható legyen,²⁶ illetve azt, hogy a tárgyasult formában történő rendelkezésre bocsátást a cégbíróságnak vizsgálnia kell.²⁷

A know-how így kialakult és gyakorlatban meghonosodott apportálása zökkenőmentesen folytatódott napjainkig, annak ellenére, hogy a hatályos Gt. már nem szellemi alkotás, hanem szellemi alkotáshoz fűződő vagyoni értékű jog apportálásáról szól.

Az új Ptk. rendelkezéseire tekintettel már nem kerülhető meg a know-how apportálása kapcsán annak mibenléte, hiszen apportálni dolgot, vagyoni értékű jogot és követelést lehet. A know-how, bár kereskedelmi, vagyoni értéke lehet igen jelentős, nem tekinthető ezek egyikének sem.

A következő gondolatok lefektetésének kizárólag a jogi személyek, ezen belül a társaságok számára történő nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás teljesítése aspektusából van jelentősége.

A Ptk. azzal, hogy nem szabályozza, tulajdonképp nem zárja ki a know-how átruházásának, hasznosításának lehetőségét, a jogosult arra éppúgy engedélyt adhat, mint a szellemi alkotások felhasználására annak jogosultja. A lényegbeli különbség az, hogy a szellemi alkotások esetében, a külön jogszabályok nevesítik az azokhoz tapadó hasznosítás jogát, mint vagyoni értékű jogot, továbbá szólnak annak átruházhatóságáról, vagy átengedéséről. A know-how felhasználását biztosító szerződés nem nevesített szerződés, a gyakorlatban elterjedt egyik felfogás szerint, azt az iparjogvédelem körébe tartozó licencszerződéssel azonosították,²⁸ így közvetett úton „ragasztva” a védelem alatt álló ismerethez, tapasztalathoz a vagyoni értékű hasznosítási jogot, majd már a jogirodalom össze is mosta azzal. E nézőpontot kritika nélkül átvéve kezeli vagyoni értékű jogként a know-how-t az új Ptk. jogátruházásra vonatkozó szabályaihoz fűzött indokolás:

„A jogok átruházhatósága a bírói gyakorlat számára is problémát jelentett. A know-how-t például a Ptk. védelemben részesíti, de annak forgalomképességéről nem rendelkezik, a bírói gyakorlat és a jogirodalom ugyanakkor mégis elismeri annak átruházhatóságát.”

A know-how jogvédelme az új Ptk.-ban megváltozik, miután A szellemi alkotásokhoz fűződő jogok című Ptk. fejezet kiiktatásra kerül, helyett Szerzői jog és ipar-

26 BH1995.111.

27 BH2000.219.

28 Vö.: CSÉCSY György: A know-how oltalma szerződés alapján. In: GÁSPÁRDY László: Ünenpi Tanulmányok I. Novotni Zoltán professzor 60. születésnapjára Miskolc, Miskolci Egyetem, 1991. 109–115.

jogvédelem cím alatt egy kiegészítő szabály fog utalni a szellemi alkotások védelmére. A know-how az üzleti titok egy sajátos fajtájaként élvez majd védelmet a jövőben.²⁹

Az új Ptk. szerint az üzleti titokkal azonos védelemben részesül az azonosításra alkalmas módon rögzített, vagyoni értéket képviselő műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeret, tapasztalat vagy ezek összeállítása (védett ismeret), ha a jóhiszeműség és tisztesség elvét sértő módon szerzik meg, hasznosítják, közlik mással vagy hozzák nyilvánosságra.³⁰

A know-how tehát továbbra is védett érték, de nem mint szellemi alkotás, hanem mint üzleti titok.³¹ Ennek jelen írás szempontjából azért van jelentősége, mert így nyilvánvalóan elszakad a szellemi alkotásokhoz fűzhető hasznosítás jogától, mint nevesített vagyoni értékű jogtól.

Nem fér kétség ahhoz, hogy az üzleti titok, illetve az annak minősített know-how átadható, felhasználása engedélyezhető nem szabályozott felhasználási szerződés útján, ugyanakkor üzleti titokhoz sem a jog, sem a gyakorlat nem kapcsol elkülönült felhasználási jogot, mint vagyoni értékű jogot. Egyszerűen szólva, az üzleti titkot és nem a felhasználás jogát ruházzák, vagy engedik át.

A know-how apportálhatósága az új Ptk. alapján elbizonytalanodik, mert az nem dolog, jog, vagy követelés, az új Ptk. az egyéb, nem dologi természetű javak átruházását, így apportálhatóságát nem ismeri el, és nincs nevesítve olyan vagyoni jog sem, mely hozzá kapcsolva átruházható lenne. Kérdéses, hogy egy kényszerűségből hozza tapasztott felhasználási jog, mint nem nevesített vagyoni értékű jog, mennyiben lehet átruházható? A válasz ismét a bírói gyakorlatra vár.

4. A goodwill, más néven üzleti, vagy cégérték apportálhatósága

A goodwillról úgy értekeznek a jogirodalom, mint vagyoni értékű jogról, anélkül, hogy kifejténé, mit is ért alatta. Van azonban olyan jogszabály, mely részletesen rendelkezik róla: az Sztv. szerint, pozitív üzleti érték akkor keletkezik, amikor a vállalkozás megvesz egy másik vállalkozást, vagy vállalkozásrészt és vételárként jelentősen többet fizet érte, mint amennyit a megvásárolt vállalkozás piaci értéken értékelt eszközei és a kötelezettségei különbözete érnek. Ennek az az oka, hogy a vállalkozásnak eszközei piaci értékén felül is van olyan, a könyvekben ki nem fejezhető értéke, ami indokolja, hogy a materiális értéknél többet fizessenek érte. Ez az érték lehet a jó hírnév, a piacra már bevezetett és elfogadott termékek, szolgáltatások, jó üzletmenet, várható növekedési potenciál, stb.

29 Lásd e változás hátteréről bővebben: GRAD-GYENGE Anikó: Búcsú a szellemi alkotások jogától? – A szerzői jog és az iparjogvédelmi oltalmi formák polgári jogi védelme a magyar magánjogban. (Letöltés ideje: 2013.10.20.)

30 Új Ptk. 2:47: § (2) bekezdés.

31 A know-how és az üzleti titok kapcsolatáról ír BOBROVSZKY Jenő: Rejtélyek és fortélyok. Hozzászólás az üzleti titok és know-how kérdésköréhez a Ptk. javaslat kapcsán. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2006/4., 162–203.

A törvény ezt a többlettértéket (amennyiben jelentős) leválasztja a vállalkozás materiális eszközeiről, és önálló eszközként, üzleti vagy cégértékként az immateriális javak között rendeli kimutatni.³²

A goodwill tehát egyáltalán nem vagyoni értékű jog, mint ahogy az a joggyakorlatban és a jogirodalomban is elterjedt.³³ Nem dolog, és nem is követelés, így apportálása sem a Gt., sem az új Ptk. alapján nem jogszerű, bár vagyoni értékű jogként apportálják. Az Sztv. maga is elkülöníti az immateriális javakon belül a vagyoni értékű jogokat és az üzleti értéket.³⁴

5. Szerzői alkotások és a hozzájuk kapcsolódó vagyoni jogok átruházása

A szerzői alkotások az apportálás szempontjából igen változatos, ebből fakadóan, nehezebben átlátható képet mutatnak, mert az alkotáshoz különleges szerző jogok kapcsolódnak, és hol a tárgyi alkotás, hol a kapcsolódó jog, hol mindkettő hangsúlyos a társaság számára.

Az alkotó szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilletik a szerzői jogok, a személyhez fűződő és a vagyoni jogok összessége. A személyhez fűződő jogok nem ruházhatóak át, a vagyoni jogok is csak a törvényben meghatározott esetekben és feltételekkel, a jogszerző eltérő szerződési kikötés hiányában a vagyoni jogokkal a továbbiakban rendelkezhet.³⁵

A vagyoni jog átruházhatóságának egyes szerzői alkotások vonatkozásában törvényben meghatározott esetei:

- szoftverre vonatkozó vagyoni jog,³⁶
- adatbázishoz fűződő vagyoni jog,³⁷
- reklámozás céljára megrendelt műre vonatkozó vagyoni jog,³⁸
- megfilmesítés joga, filmalkotás felhasználására irányuló jog átruházása.³⁹

A többi szerzői alkotás vonatkozásában a szerzőt illető vagyoni jog nem átruházható, annak gyakorlása engedhető át ún. felhasználási szerződés útján.

A felhasználási szerződés alapján a szerző (más jogosult) engedélyt ad az alkotás felhasználására, a felhasználó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni.⁴⁰ A díjazásról

32 Sztv. 3. § (5) bekezdés 1) pont.

33 Pl.: KOMÁROMI Gábor: A korlátolt felelősségű társaságok működésével kapcsolatos egyes jogalkalmazási kérdések. Gazdaság és Jog, 2003/2. 10.

34 Sztv. 25. § (1) bekezdés szerint, az immateriális javak között a mérlegben a nem anyagi eszközöket (a vagyoni értékű jogokat ..., a szellemi terméket, az üzleti vagy cégértéket), ... kell kimutatni.

35 A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.) 9. §.

36 Sztj. 58. § (1) bekezdés.

37 Sztj. 61. § (2) bekezdés.

38 Sztj. 63. § (1) bekezdés.

39 Sztj. 66. § (1) bekezdés.

40 Sztj. 42. § (1) bekezdés.

a szerző kifejezett nyilatkozattal le is mondhat, a felhasználási szerződésre megszabott alakban.⁴¹ A felhasználási szerződést a szűk törvényi kivételektől eltekintve írásba kell foglalni.⁴²

A felhasználási szerződés alapján átengedett felhasználási jog lehet olyan terjedelmű, mint a vagyoni jogot átruházó szerződés alapján gyakorolható jog. A felhasználási szerződés ugyanis adhat a felhasználónak kizárólagos jogosultságot, minden ismert felhasználási módra vonatkozó, így az átdolgozást is lehetővé tevő, a teljes védelmi időre szóló, területi korlátozás nélküli, harmadik személynek is átengedhető, a szerző nevének feltüntetésétől eltekintő, a szerzői jogsértés (személyhez fűződő jog megsértése is) esetén, perbeli fellépést is engedő jogot. Mindez olyan terjedelmű, mint amikor a jogosult átruházással megszerzi a jog feletti rendelkezést. Joghatalom szempontjából a két ügylet lehet tehát azonos.

Miután a Gt. nem mondja ki, hogy az apportálás átruházás, így tulajdonképpen a szerzői vagyoni jogok átengedése sem ütközik a törvénybe, az apportőr a felhasználási jogok társaság javára történő átengedésével letudja vagyoni hozzájárulási köteletségét, díjazás helyett, társasági jogokat kap, viszont a díjazásról az Sztj. miatt, kifejezetten le kell mondania.

Az új Ptk. a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulást tulajdonba adásként, vagy átruházásként szabályozza. A felhasználás engedése, még ha bírhat is ugyanazzal a joghatalommal, nem felel meg e törvényi kritériumnak, a szerzői alkotáshoz fűződő vagyoni jogok átruházása pedig csak néhány alkotás esetében megengedett.

Áthidalható-e a felhasználás engedés – átruházás probléma azzal, ha a szerzői alkotást adják tulajdonba?

A szerzői alkotások egyik érdekessége, hogy azok nem mindegyike tárgyasult (dologi) formában jelenik meg, mint például a képként feldolgozott fotóművészeti alkotás, szobor, festmény, egyéb képzőművészeti, iparművészeti alkotás, melyek esetében maga az alkotás is, mint dolog értékhordozó, önmagában forgalmi értékkel bír, így ezek vonatkozásában az apportálás, mint tulajdonba adás nem jelent gondot. Más alkotások nem öltenek dologi testet, legfeljebb az őket hordozó, rögzítő eszköz, mint dalszöveget tartalmazó papír, zene kottája, építészeti tervek tartalmazó tervlapok, szoftvert tartalmazó cd, egyéb adattárolásra alkalmas eszközök, könyvek, stb. Ezen alkotásokat rögzítő dolgoknak önmagukban csekély a forgalmi értéke, az érték a bennük lévő szellemi alkotásban és annak felhasználhatóságában, hasznosíthatóságában van. Hangsúlyozni kell, hogy a műpéldány tulajdonjogának átruházása e felhasználási jogot nem biztosítja. A korábbi Sztj. ki is mondta, hogy a műpéldány tulajdonjogának átruházása elválik a felhasználási jog keletkezésétől, a tulajdonba adás felhasználási jogot nem keletkeztet. A felhasználáshoz az Sztj.-ben szabályozott felhasználási engedély szükséges, ehhez a megkötött szerződésnek tartalmaznia kell a felhasználási szerződés fő alkotóelemeit is. Példával megvilágítva: egy épület papír-

41 Sztj. 16. § (4) bekezdés.

42 Sztj. 41. § (1) bekezdés.

alapú engedélyezési tervének tulajdonba adása a tulajdonos számára annyit ér, mint maga a papír. Bekeretezheti, akár kiakaszthatja a falra (Amerikában nemrég több ezer dollárért kelt el egy századfordulós híres német tervező Berlinben található épületének kézzel készített egyik tervlapja, mint műalkotás), de azt tervként fel nem használhatja, azt nem engedélyeztetheti, és nem építheti meg, mert nincs felhasználási joga. Azon szerzői alkotások vonatkozásában tehát, melyek nem jelennek meg tárgyasult formában, a tárgyi hordozó apportálása, mint a társaság tulajdonába adása, nem éri el célját. Ahhoz, hogy a társaság számára az tényleges értéket képviseljen, a társaságnak felhasználási jogot is kell szereznie.

Összegezve a fentebb leírtakat, az új Ptk. előírásainak azon szerzői alkotások apportálása felel meg, amelyek esetében a hasznosítás joga, mint vagyoni jog az Sztj. szerint átruházható, illetve amelyek műalkotások lévén, dologként is érték hordozók.

6. Az apport felülrértékelésének és a nem teljesítésnek jogkövetkezményei

Az apport tárgyával szoros összefüggést mutat értékének meghatározása, illetve az ezzel kapcsolatos felelősség. A Gt. alapján az apportáló tag a szolgáltatásától számított ötéves jogvesztő határidőn belül helytállni tartozik a társaságnak azért, hogy a társasági szerződésben megjelölt érték nem haladja meg az apport szolgáltatáskori értékét. Azon többi tag, aki tudomása ellenére elfogadta ezt a szolgáltatáskori értéket meghaladó értéket, az apportálóval együtt egyetemlegesen és korlátlanul felel a társaság felé az ebből származó károkért.⁴³

Az apport felülrértékelésének tilalmát annak szankcionálásán keresztül az új Ptk. is fenntartja, a szabályozás azonban két szinten történik. A jogi személyek közötti szabályai között rendelkezik a törvény arról, hogy ha a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás átruházáskor fennálló értéke nem éri el a létesítő okiratban megjelölt értéket, a különbözet megfizetését a jogi személy az átruházástól számított öt éven belül követelheti a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulást szolgáltató személytől.⁴⁴

Az új Ptk. külön rendelkezik arról, hogy a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás felülrértékelése esetén a jogi személy követelheti a szolgáltatáskori érték és a létesítő okiratban megjelölt érték közötti különbözetet.

A társaságok közös szabályai között rendezi ugyanakkor a törvény a szolgáltatás tag és azon többi tag kártérítési felelősségét, akik tudomásuk ellenére a szolgáltatáskori értéket meghaladó értékkel fogadták el az apportot. E tagok valamennyien egyetemlegesen felelnek az ebből eredő károkért a társasággal szemben, méghozzá a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint.⁴⁵

Figyelemmel az új Ptk. megváltozott szemléletű társasági jogi szabályozására, mely szerint a jogi személy alapítói az egymás közötti és a jogi személyhez fűződő

viszonyuk, valamint a jogi személy működésének szabályozása során a létesítő okiratban – a törvényben foglaltak kivételével – eltérhetnek a törvénynek a jogi személyekre vonatkozó szabályaitól,⁴⁶ szükséges a törvénynek kimondani, hogy a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás felülrértékelését szankcionáló szabályokkal ellentétes rendelkezés semmis.⁴⁷

A Gt. a vállalt vagyoni hozzájárulás nem teljesítéséhez a tagsági jogviszony ipso iure megszűnésének jogkövetkezményét fűzi,⁴⁸ ezen túl a tag a mulasztással a gazdasági társaságnak okozott kárért a polgári jog általános szabályai szerinti felelősséggel is tartozik.⁴⁹

Az új Ptk. fenntartja a tagsági jogviszony ipso iure megszűnésének szankcióját és a társaságnak okozott kár megtérítése kötelezettségét, azzal a változással, hogy az okozott kárért a mulasztó tag a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint felel.⁵⁰ Az új Ptk. itt is rögzíti, hogy az ennél enyhébb következmények előírása semmis.⁵¹ Két új rendelkezés is megjelenik a vagyoni hozzájárulás nem teljesítésével kapcsolatosan a törvényben:

- A nem teljesítéssel okozott kárért való felelősség a szerződésszegésért való felelősség szabályai szerinti felelősséget jelent, egyrészt a szerződésen kívüli és a szerződésszegésért való felelősség szabályainak új Ptk-beli határozottabb elkülönítése miatt,⁵² másrészt, mert a tag – külön figyelmeztetés ellenére – tehát tudatosan, a társasági szerződésben vállalt kötelezettségét megszegve okoz kárt a társaságnak.
- A már említett új szemléletű diszpozitív szabályozás miatt került a törvénybe azon rendelkezés, amely a vagyoni hozzájárulás nem teljesítésének a tagra nézve a kedvezőbb szabályozását semmisnek mondja ki.

7. Összefoglalás

Az apportálás mibenlétét az új Ptk. egyértelműen tisztázza, dolgok esetében az tulajdonba adás, jogok és követelések esetében átruházás, illetve engedményezés. A tag által szolgáltatott nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás a társaság vagyonába, annak rendelkezése alá kerül. Az új magánjogi kódex rendezi a régi adósságot, szabályozza a jogok átruházását, mely az apportálás szemszögéből is fontos. A nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás tárgyi körének és rendelkezésre bocsátása módjának meghatározása bár letisztult, a társasági jogi gyakorlat szinte telhetetlenül, újabb és újabb

43 Gt. 13. § (4) bekezdés.

44 Új Ptk. 3:9. § (3) bekezdés.

45 Új Ptk. 3:99. § (2) bekezdés.

46 Új Ptk. 3:4. § (2) bekezdés.

47 Új Ptk. 3:99. § (3) bekezdés.

48 Gt. 14. § (1)–(2) bekezdések.

49 Gt. 14. § (3) bekezdés.

50 Új Ptk. 3:98. § (1)–(2) bekezdések.

51 Új Ptk. 3:98. § (3) bekezdés.

52 Ld. VÉKÁS Lajos: PARERGA Dolgozatok az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez. Budapest, HVG–Orac, 2008. 210–241 és 287–297.

kérdéseket vet fel:

- A társaságok működését, tevékenységének megkezdését számos olyan nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás segítené, melyek átruházása a tételes jog által továbbra sem megoldott, mint vagyoni értékkel bíró tapasztalat, ismeret, üzleti titok, kereskedelmi név, domén név, szerződéses pozíció, üzemeltetett weboldal, stb.⁵³
- Az új Ptk-ban bár rendezésre került a jog átruházása, és fő szabály a jogok átruházhatósága (kivéve, ha a jogszabály kizárja azt, vagy az a jog természetével ellentétes). Nem egyértelmű, hogy csak a tárgyi jog által kifejezetten nevesített vagyoni értékű jogok, vagy bármely, a jogi szabályozásból levezethető, alanyi jogként megfogalmazható jog átruházható (lásd a know-how problémáját). Megjegyezzük, hogy az alapítással kapcsolatban a jogoknál könnyebben kezelhető dolgok vonatkozásában is merülnek fel hasonló jogkérdések.⁵⁴
- Egyes, nem átruházható vagyoni értékű jogok kapcsán felmerült a differenciáltabb szabályozás igénye olyan formán, hogy az apportálás esetükben a jog átengedését is jelenthesse. Ezt meghaladóan a tulajdonjog részét képező használati jogok esetében az is, hogy azok gyakorlása apportálás címén is átengedhető legyen.
- A társasági joganyag az új Ptk-ban diszpozitív, a létesítő okirat eltérhet a jogi személyekre vonatkozó szabályoktól, így akár rendelkezhet a dolgok tulajdonba adása helyett használatba adásról, jogok átruházása helyett, azok átengedéséről. Metszheti-e ez a törvény azon tételét, mely az eltérést nem engedi, ha az a jogi személy hitelezőinek jogait nyilvánvalóan sérti?⁵⁵

Az utolsó kérdés megválaszolásához adalékul szolgálhat az, hogy a társasági jog, beleértve a közösségi irányelveket is, hogyan közelíti meg a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás célját: az a társaság működését, üzleti céljának elérését, vagy a hitelezők jogainak biztosítását szolgálja?

A törvény a vagyoni hozzájárulás célját kifejezett módon sehol nem határozza meg, annak egyes rendelkezéseit és az azokhoz fűzött indoklást nézve, mindkét szempont felsejlik:

„A vagyoni hozzájárulás célja, ... hogy a magánjogi jogalanyok, így a jogi személyek is a gazdasági forgalomban vesznek részt, aminek előfeltétele, hogy rendelkezzenek vagyonnal. Egy jogi személy csak úgy tud eleget tenni a vagyoni viszonyok keretei között vállalt kötelezettségeinek, ha rendelkezik saját vagyonnal.”

53 Vö. NOVOTNI Zoltán: Társasági tulajdon avagy a tulajdonosok társasága? Jogtudományi Közlöny, 1990/2. 68., WELLMANN: i.m. 13.

54 Ld. a víziközmű és vízvezetékek apportálásáról SZILÁGYI János Ede: Vízjog, Miskolc, Miskolci Egyetem, 2013. 80-84. című könyvét, továbbá PAPP Tekla írását a dologkapcsolatokkal, földfelszín alatti ingatlanrész apportálhatóságával kapcsolatban. In.: szerk. PAPP Tekla: Társasági Jog egyetemi tankönyv. Szeged, Lectum Kiadó, 2011. II. rész 77-79.

55 Új Ptk. 3:4. § (3) bekezdés b) pont.

„Az apport mibenlétével, illetve az értékért való felelősséggel kapcsolatos szabályok alapvetően a hitelezői érdekek védelmét szolgálják”, ezért az utóbbi esetben a törvény nem kívánja megengedni, hogy ezektől a tagok egymás közötti megállapodásokkal eltérhessenek.

A közösségi társasági jogalkotáson belül az Európai Parlament és a Tanács 2012/30/EU irányelve (2012. október 25.) a biztosítékok egyenértékűvé tétele céljából a részvénytársaságok alapításának, valamint tőkéjük fenntartásának és módosításának tekintetében a tagállamok által a társasági tagok és harmadik személyek érdekei védelmében az Európai Unió működéséről szóló szerződés 54. Cikkének második bekezdése szerinti társaságoknak előírt biztosítékok összehangolásáról érdemel kiemlést.

Ez az irányelv hatályon kívül helyezte az ún. 2. számú társasági jogi irányelvet,⁵⁶ melynek rendelkezéseit, bár az alapvetően a nyilvános részvénytársaságokra vonatkozott, a hazai jogalkotó igyekezett általános érvénnyel átültetni, és amelynek apportálási szabályai a társaság érdekeit nyomatékossabbnak vélő szemléletnek is utat engedtek.⁵⁷

A 2012/30/EU irányelv ezt a vonalat megtöri, (3) preambulumbekkezdése a társaságok részvényesei és hitelezői egyenértékű védelmének biztosításáról szól az alapításukra, a tőkéjük fenntartására, emelésére, illetve leszállítására vonatkozó rendelkezések összehangolása körében. A 7. cikk pedig úgy rendelkezik, hogy a jegyzett tőke kizárólag vagyoni értékkel rendelkező dolog lehet.⁵⁸ A munkavégzésre vagy szolgáltatások nyújtására vonatkozó kötelezettségvállalások azonban nem tekinthetők ilyen dolognak. Az irányelv I. számú melléklete egyértelműen rögzíti, hogy Magyarország vonatkozásában a nyilvános részvénytársaságokra kötelező a szabályozás.

A mindenre kiterjedő jogi szabályozás hiányában – mely még a megfelelő ügykezeléssel sem lehetséges – a bírói gyakorlatnak kell majd eldöntenie, hogy ’mit enged, s mit nem’, és azt milyen ’csomagolásban’ fogadja el, miközben mind a hitelezők, mind a társaság lehetőleg kiegyenlített érdekeire figyelemmel kell lennie. Számos olyan, a jogi szabályozáson kívül eső érték van, mely bár első ránézésre a társaság működését, gazdálkodását segíti, ugyanakkor alapot teremt a pénzügyi megerősödéshez, ami hosszú távon a hitelezők érdekeit szolgálja. A mai tőkeszegény világban, egyre gyakrabban fog felmerülni annak igénye, hogy az alapítók e javakkal ’váltsák meg’ vagyoni hozzájárulásukat.

A dolgos kezekre még sok munka vár ...

56 A részvénytársaságok alapításáról, valamint a tőkéjük fenntartásáról és módosításáról szóló 1976. december 13-i 77/91/EGK tanácsi irányelv.

57 Ld. GADÓ Gábor: A társaság és a cégjogi szabályozás továbbfejlesztésének irányai. Gazdaság és Jog, 2000. 7-8. 3-19. és uő.: A társasági vagyon szolgáltatására és védelmére vonatkozó közösségi jogi követelmények (javaslatok a hazai részvényjog módosítására). Gazdaság és Jog, 2003/3. 3-14.

58 A 11. cikk alapján ezek pénzpiaci eszközök is lehetnek.